

# Jolanta Iwin-Garzyńska

---

## Przychody i koszty nieuznawane przez system podatku dochodowego w ocenie polskich przedsiębiorstw

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 111, 579-589

---

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA IWIN-GARZYŃSKA

Uniwersytet Szczeciński

**PRZYCHODY I KOSZTY NIEUZNANAWANE PRZEZ SYSTEM PODATKU DOCHODOWEGO W OCENIE POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW****Streszczenie**

W ramach prowadzonej działalności gospodarczej przedsiębiorstwo może uzyskiwać dochody, ale nieuznawanie ich przez system podatkowy powoduje, że nie powstanie u niego obowiązek podatkowy – i odwrotnie może ponosić znaczne koszty, ale nieuznawane przez system spowodują, że jego zobowiązanie podatkowe będzie większe. W ten sposób rodzaj przychodów i kosztów podatkowych staje się ważny, szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw, które z większą siłą odczuwają każdą kategorię przychodu i kosztu podatkowego. Celem artykułu jest przedstawienie specyfiki podatku dochodowego, a na tym tle ukazanie przychodów i kosztów podatkowych jako szczególnych kategorii dla finansów przedsiębiorstw oraz przejrzystości systemu podatkowego. W artykule wykorzystano wyniki badań ankietowych zrealizowanych w ramach projektu badawczego MNiSW *Potencjał podatkowy przedsiębiorstw polskich w kontekście idei ujednolicenia podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób prawnych i harmonizacji prawa podatkowego w Unii Europejskiej*.

**Słowa kluczowe:** finanse przedsiębiorstwa, podatek dochodowy, wspólna skonsolidowana korporacyjna podstawa opodatkowania

**Wprowadzenie**

Specyfikę systemu podatku dochodowego w Polsce można określić przez umiejscowienie w nim podatku dochodowego. Przez dziesiątki lat podatek dochodowy uznawany był za najdoskonalszą postać podatku – głównie z tego względu, że najlepiej dostosowywał obciążenie podatkowe do zdolności płatniczej podatnika<sup>1</sup>. Także obecnie można uznać tę cechę za najważniejszą w podatku dochodowym, ale fakt występowania przychodów i kosztów nieuznawanych przez system tego podatku powoduje, że powiązanie to nie jest tak oczywiste. Przedsiębiorstwo może uzyskiwać dochody, ale nieuznawanie ich przez system podatkowy powoduje, że nie powstanie u niego obowiązek podatkowy – i odwrotnie może ponosić znaczne koszty, ale nieuznawane przez system spowodują, że jego zobowiązanie podatkowe

---

<sup>1</sup> Por. B. Brzeziński, *Podatek dochodowy dzisiaj – trudno o pozytyw, „Doradca Podatkowy”* 2013, nr 3, s. 2.

będzie większe. W ten sposób analizowany rodzaj przychodów i kosztów podatkowych staje się ważny, szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw, które z większą siłą odczuwają każdą kategorię przychodu i kosztu podatkowego.

Celem artykułu jest przedstawienie specyfiki podatku dochodowego, a na tym tle ukazanie przychodów i kosztów podatkowych jako szczególnych kategorii dla finansów przedsiębiorstw oraz przejrzystości systemu podatkowego. W opracowaniu wykorzystano wyniki badań ankietowych zrealizowanych w ramach projektu badawczego MNiSW *Potencjał podatkowy przedsiębiorstw polskich w kontekście idei ujednolicenia podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób prawnych i harmonizacji prawa podatkowego w Unii Europejskiej*<sup>2</sup>. Na ankiety dotyczące znaczenia kosztów i przychodów podatkowych odpowiedziały przedsiębiorstwa – osoby prawne z całej Polski. Ponieważ wśród ankietowanych podmiotów dominowały spółki z ograniczoną odpowiedzialnością uznano, że wyniki są właściwe dla sektora średnich przedsiębiorstw.

## 1. Istota dochodu w podatku dochodowym

Podatki dochodowe, które w systemach podatkowych państw europejskich pojawiły się w wieku XIX i na początku wieku XX, obejmowały zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Wyłączenie z zakresu opodatkowania tymi podatkami osób prawnych i obciążenie ich dochodu w ramach odrębnych podatków nastąpiło później i wiązało się ze specyfiką osoby fizycznej i osoby prawnej jako podatnika podatku dochodowego<sup>3</sup>.

System podatku dochodowego od przedsiębiorstw oparty jest na powszechnej zasadzie, że wartość podatku, który zobowiązany jest zapłacić przedsiębiorca zależy od podstawy opodatkowania i stawki podatku. Podstawą opodatkowania będzie różnica między przychodami podlegającymi opodatkowaniu, pomniejszonymi o przychody zwolnione z opodatkowania a kosztami uzyskania przychodu. Stąd dla określenia bazy podatku istotne jest wskazanie pojęcia przychodów podatkowych, przychodów zwolnionych z podatku dochodowego oraz kosztów uzyskania przychodu.

Analizę bazy podatkowej w podatku dochodowym od osób prawnych w polskim ustawodawstwie należy rozpocząć od zdefiniowania podstawy opodatkowania, czyli dochodu podlegającego opodatkowaniu. W najprostszym ujęciu jest to określone jako różnica między przychodami podatkowymi a kosztami ich uzyskania.

Zgodnie z zapisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, dochód podatkowy stanowi nadwyżkę sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania osiągniętą w roku podatkowym, z zastrzeżeniem szczególnych zasad ustalania dochodu (przychodu) z udziału w zyskach osób prawnych oraz transakcji między podmiotami

---

<sup>2</sup> Nr projektu: N N113 291337 kierownik – J. Iwin-Garzyńska.

<sup>3</sup> *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, red. H. Litwińczuk, WoltersKluwer Polska, Warszawa 2013, s. 66.

powiązanymi oraz podmiotami rezydującymi w rajach podatkowych. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów różnica jest stratą.

W związku z przedstawioną definicją dochodu podatkowego należy wspomnieć, że w polskim ustawodawstwie, od 1991 roku, nastąpiło odejście od pojęcia dochodu podatkowego jako zysku brutto skorygowanego stosownie do przepisów prawa podatkowego. Zasady ustalania dochodu podatkowego określają wyłącznie przepisy prawa podatkowego. Odrębność zasad ustalania zysku brutto i dochodu podatkowego dla osób prawnych potwierdza orzecznictwo NSA. Wynika z niego, że zapisy w księgach rachunkowych nie mogą tworzyć ani modyfikować obowiązku podatkowego, gdyż obowiązek ten może wynikać tylko z przepisów materialnego prawa podatkowego<sup>4</sup>. W jednym z orzeczeń NSA wprost wskazał, że według jednolitych, utrwalonych poglądów orzecznictwa o uznaniu danego przysporzenia czy wydatku (zobowiązania do jego poniesienia) za przychód, dochód czy koszt podatkowy decydują wyłącznie przepisy prawa podatkowego<sup>5</sup>.

W określonych sytuacjach podstawę opodatkowania stanowi przychód bez uwzględniania kosztów jego uzyskania. Wskazany w ustawie dochód jest podstawą opodatkowania bez względu na rodzaj źródeł przychodów, z jakich dochód ten został osiągnięty.

## 2. Przychody podatkowe

W polskiej ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych nie określono wprost definicji „przychodu”, a zawarto zasady powstawania przychodu<sup>6</sup>. W art. 12 ust. 1 ukazano przykładowy katalog przychodów opodatkowanych podatkiem dochodowym od osób prawnych. Wskazuje na to użyte przez ustawodawcę sformułowanie „przychodami są w szczególności”. Jest to katalog otwarty, a przychodami podatkowymi są w szczególności:

- a) otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe;
- b) wartość otrzymanych nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie rzeczy lub praw, a także wartość innych nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń;
- c) wartość (z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 8 ustawy) umorzonych lub przedawnionych:
  - zobowiązań, w tym również zaciągniętych pożyczek, kredytów z wyjątkiem umorzonych pożyczek z Funduszu Pracy,
  - środków na rachunkach bankowych – w bankach<sup>7</sup>.

<sup>4</sup> Wyrok NSA z dnia 17 czerwca 1991 r., III SA 245/91, LEX nr 23351; wyrok NSA z dnia 19 marca 2010 r., II FSK 1731/08, LEX nr 598886; wyrok NSA z dnia 18 maja 2010 r., II FSK 1440/09, LEX nr 686657; wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 listopada 2010 r., III SA/Wa 2133/10, LEX nr 811876; wyrok NSA z dnia 25 maja 2011 r., II FSK 1721/10, LEX nr 794568.

<sup>5</sup> Wyrok NSA z dnia 20 lipca 2011 r., II FSK 414/10, LEX nr 898356.

<sup>6</sup> Por. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych DzU 2000, nr 54, poz. 654 ze zm., art. 12.

<sup>7</sup> *Ibidem*, art. 12 ust. 1.

W literaturze przedmiotu wskazano, że na podstawie zawartego w ustawie otwartego katalogu przychodów można przychód zdefiniować jako każde przysporzenie majątkowe, powodujące przyrost aktywów lub zmniejszenie zobowiązań<sup>8</sup>. Takie definiowanie przychodu podatkowego znajduje swoje odzwierciedlenie także w orzecznictwie sądowym<sup>9</sup>.

Zasadniczo o zaliczeniu danego przysporzenia majątkowego do przychodów danej osoby prawnej decyduje definitywny charakter tego przysporzenia w tym sensie, że w sposób ostateczny faktycznie powiększa ono aktywa tej osoby prawnej<sup>10</sup>. Jednocześnie o uznaniu danego przysporzenia jako przychodu nie decyduje to, że nie znalazło się ono w katalogu wartości niezaliczonych przez ustawodawcę do przychodów podatkowych<sup>11</sup>. Uwagę na to zwrócił Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 14 maja 1998 roku<sup>12</sup>, w którym stwierdził: „(...) z istoty podatku dochodowego wynika, że jest on ciężarem publicznoprawnym od przyrostu majątkowego (dochodu), a zatem przychodem –jako źródłem dochodu –jest tylko ta wartość, która wchodząc do majątku podatnika, może powiększyć jego aktywa. Otrzymanymi pieniędzmi lub wartościami pieniężnymi są zatem w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt 1 omawianej ustawy tylko takie wartości, które powiększają aktywa majątkowe podatnika, a więc takie, którymi może on rozporządzać jak własnymi”.

Opodatkowaniu powinny podlegać wszystkie przychody, o ile nie zostaną wyraźnie zwolnione. Przychody neutralne podatkowo, a więc niestanowiące podstawy ustalania dochodu podatnika podlegającego opodatkowaniu, wymieniono w art. 12 ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych<sup>13</sup>, dokonując ich wyczerpującego wyliczenia. W wyniku tej regulacji przepis ten tworzy zamknięty katalog, którego zakres nie podlega rozszerzeniu czy też zawężeniu przez stosowanie analogii, czy wykładni rozszerzającej.

Do przychodów wolnych od podatku dochodowego zalicza się pobrane wpłaty lub zarachowane należności na poczet dostaw towarów i usług<sup>14</sup>. Warunkiem uznania pobranych lub zarachowanych wpłat jako przychodów przyszłych okresów jest

<sup>8</sup> Por. *Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz*, red. J. Marciniuk, C.H.Beck Warszawa 2010, s. 246–247.

<sup>9</sup> W wyroku z 13 lipca 2010 r. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że „ustawodawca nie sformułował wymogu, aby przychodem były tylko wymienione w art. 12 pożytki, które są wprost wynikiem realizacji celu działalności gospodarczej osoby prawnej. Wszelkie zatem wpłaty pieniężne, o ile spełniają inne wymagania podane w rozdziale 2 tej ustawy, mogą być uznane za przychód osoby prawnej. W szczególności ust. 4 cytowanego artykułu zawiera listę pożytków, które nie mogą być zaliczone do przychodów. Należy przy tym pamiętać, że norma prawna zawarta w art. 12 ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych tworzy zamknięty katalog, którego zakres nie podlega rozszerzeniu czy też zawężeniu poprzez stosowanie analogii czy wykładni rozszerzającej”. sygn. akt II FSK 455/09.

<sup>10</sup> W wyroku NSA w Warszawie z 27 listopada 2003 r. stwierdzono, że „(...) do przychodów zaliczyć można tylko takie wartości, które określają definitywny przyrost majątku podatnika”. sygn. akt III SA 3382/02.

<sup>11</sup> Art. 12 ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

<sup>12</sup> Sygn. akt SA/Sz 1305/97.

<sup>13</sup> Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych DzU 2000, nr 54, poz. 654 ze zm.

<sup>14</sup> *Ibidem*, art. 12 ust. 4 pkt 1.

możliwość przyporządkowania tych wpłat do przyszłych okresów rozliczeniowych. Przedsiębiorstwo winno udowodnić (wskazując na postanowienia umowy lub treść faktury), że dostawa towarów lub świadczenie usług odbędzie się w okresach rozliczeniowych następujących po okresie rozliczeniowym, w którym podatnik otrzymuje wpłatę (zaliczkę). Omawiany przepis ma zastosowanie w szczególności do usług świadczonych w sposób ciągły.

Do przychodów niestanowiących przychodów podatkowych należą naliczone lecz nie otrzymane odsetki od należności, w tym również od udzielonych pożyczek (kredytów). Z powołanego przepisu wynika, że odsetki do momentu ich zapłaty są obojętne podatkowo. W tym przypadku obowiązuje metoda kasowa.

Przychodem zwolnionym z opodatkowania są także przychody uzyskane z umorzonych udziałów lub akcji w spółce w części stanowiącej koszt ich nabycia lub objęcia. Rzecz dotyczy również wartości majątku otrzymanego przez udziałowców (akcjonariuszy) w związku z likwidacją osoby prawnej, natomiast otrzymana za umorzone udziały (akcje) kwota w części przewyższającej wydatki na nabycie tychże udziałów (akcji) stanowi przychód do opodatkowania.

Zgodnie z zapisami ustawy, zwolnionymi przychodami z opodatkowania są przychody z tytułu dopłat zwrotnych, a także bezzwrotnych przewidzianych w przepisach Kodeksu spółek handlowych. Takie dopłaty stanowią odmianę świadczenia pieniężnego wnoszonego przez wspólników na rzecz spółki w celu powiększenia jej majątku obrotowego. Stąd dopłaty nie mają wpływu na wielkość kapitału zakładowego spółki. Nie stanowią także przychodu podatkowego kwoty i wartości stanowiące nadwyżkę ponad wartość nominalną udziałów (akcji), otrzymane przy ich wydaniu i przekazane na kapitał zapasowy.

Neutralne podatkowo są wniesione do spółki kapitałowej wkłady pieniężne (gotówką) oraz wkłady niepieniężne. Z zapisów ustawy wynika, że wartości majątkowe wniesione na pokrycie kapitału własnego (zakładowego) nie stanowią przychodu podatkowego przedsiębiorstw, co oznacza, że kapitał pozyskany w drodze emisji nowych akcji zwykłych nie będzie stanowić dochodu podatkowego.

Zgodnie z zapisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych<sup>15</sup> przepisów ustawy nie stosuje się m.in. do:

- przychodów z działalności rolniczej, z wyjątkiem dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej,
- przychodów z gospodarki leśnej w rozumieniu ustawy o lasach.

Prowadząc badania dotyczące wspólnej skonsolidowanej podstawy opodatkowania i jej znaczenia dla przedsiębiorstw polskich i unijnych, zadano pytania o znaczenie dla przedsiębiorstw przychodów niebędących przychodami podatkowymi. Wyniki badań są bardzo interesujące także z punktu widzenia możliwości uproszczenia polskiego systemu podatkowego. Dane obrazujące odpowiedzi na pytania udzielone przez polskie przedsiębiorstwa zawarto w tabeli 1.

---

<sup>15</sup>*Ibidem*, art. 2 ust. 1.

Tabela 1

Znaczenie dla przedsiębiorstw polskich przychodów niebędących przychodami podatkowymi  
(0 – nieznaczące; 5 – duże znaczenie) (%)

|                                                                                           | 0     | 1     | 2    | 3    | 4    | 5    | Brak<br>odpo-<br>wiedzi | Razem  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|------|------|------|------|-------------------------|--------|
| Przychody z gospodarki leśnej i działal-<br>ności rolniczej                               | 92,86 | 0,00  | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57 | 3,57                    | 100,00 |
| Naliczone lecz nieotrzymane odsetki od<br>należności, lokat bankowych itd.                | 66,07 | 16,07 | 7,14 | 3,57 | 1,79 | 1,79 | 3,57                    | 100,00 |
| Dodatnie różnice kursowe ustalone na<br>dzień bilansowy lecz niezrealizowane              | 69,64 | 8,92  | 5,36 | 1,79 | 5,36 | 5,36 | 3,57                    | 100,00 |
| Dywidendy i inne przychody z tytułu<br>udziału w zyskach osób prawnych                    | 80,36 | 1,79  | 3,57 | 8,92 | 0,00 | 1,79 | 3,57                    | 100,00 |
| Zwrócone podatki opłaty i wydatki<br>niezaliczone do KUP                                  | 69,64 | 17,85 | 5,36 | 1,79 | 1,79 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Otrzymane odsetki od nadpłaconego<br>podatku                                              | 82,15 | 8,92  | 5,36 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Dotacje, subwencje, dopłaty otrzymane<br>na pokrycie kosztów albo jako zwrot<br>wydatków  | 87,50 | 7,14  | 1,79 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Dochody uzyskane od rządów państw<br>obcych pochodzące ze środków bez-<br>zwrotnej pomocy | 92,85 | 1,79  | 0,00 | 0,00 | 1,79 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Dochody uzyskane z działalności go-<br>spodarczej prowadzonej na terenie SSE              | 94,64 | 1,79  | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Przychody z nieruchomości udostępnio-<br>nej nieodpłatnie                                 | 94,64 | 1,79  | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |
| Przychody ustalone w drodze decyzji<br>Naczelnika US                                      | 94,64 | 1,79  | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 3,57                    | 100,00 |

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika duża nieistotność wartości przychodów niestanowiących przychodów podatkowych. Może to wynikać z faktu, że wiele tych zwolnień ma charakter szczególny i dotyczą specyficznych przedsiębiorstw, np. w produkcji rolnej i leśnej, działalności na terenach SSE. W ogólnej grupie badanych przedsiębiorstw tych podmiotów było stosunkowo mało. Największe znaczenie miały przychody najbardziej powszechne, czyli różnice kursowe.

Nieuznawalność przychodów za przychody podatkowe nie jest bolesną dla przedsiębiorstw, gdyż nie wpływa to bezpośrednio na wzrost zobowiązania podatkowego. Stają się jednak ważne, gdy ich powstaniu towarzyszą koszty, które nie są uznawane za koszty uzyskania przychodu.



### 3. Koszty uzyskania przychodu

W myśl przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych<sup>16</sup> kosztami uzyskania przychodów są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów, z wyjątkiem kosztów, które są w ustawach numeratywnie wymienione jako niestanowiące kosztów uzyskania przychodu<sup>17</sup>. Literalna wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że wszystkie poniesione wydatki, po wyłączeniu zastrzeżonych w ustawie, są kosztami uzyskania przychodów o ile pozostają w związku przyczynowo-skutkowym z przychodami, w tym również o ile służą zachowaniu lub zabezpieczeniu funkcjonowania źródła przychodów. Z zapisów ustawy wynika, że możliwe jest zaliczenie do kosztów uzyskania przychodów tych wydatków, które – racjonalnie oceniając – mogą przyczynić się do powstania lub zwiększenia przychodu przedsiębiorstwa, o ile dane wydatki nie zostały wyłączone z takich kosztów. W orzecznictwie sądów administracyjnych oraz organów podatkowych utrwalony jest pogląd, że za koszty w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych można te wydatki, które pozostają w związku przyczynowo-skutkowym z prowadzoną działalnością gospodarczą i uzyskiwanymi w jej następstwie przychodami.

Konstrukcja przepisu dotyczącego kosztów uzyskania przychodów daje podatnikowi możliwość odliczenia dla celów podatkowych wszelkich kosztów (niewymienionych w art. 16 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych), pod warunkiem, że wykaże ich bezpośredni bądź pośredni związek z prowadzoną działalnością, a ich poniesienie ma, lub może mieć, wpływ na wielkość osiągniętego przychodu. Tak więc, kosztami uzyskania przychodów są wszelkie, racjonalnie i gospodarczo uzasadnione wydatki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, których celem jest osiągnięcie, zabezpieczenie i zachowanie źródła przychodów.

Przez koszty uzyskania przychodów bezpośrednio związane z przychodami należy rozumieć te koszty, których poniesienie wpływa bezpośrednio na uzyskanie przychodu z danego źródła. Są to więc wszelkie koszty, których poniesienie jest niezbędne, aby określone źródło przychodów przyniosło konkretne przychody. Aby uznać dany wydatek za koszt uzyskania przychodów nie jest konieczne w każdym przypadku wykazanie między nim a przychodem bezpośredniego związku. Należy zaznaczyć, że kosztami uzyskania przychodów są wszystkie wydatki poniesione w celu uzyskania przychodów, w tym również w celu zachowania i zabezpieczenia źródła przychodów, tak aby to źródło przynosiło przychody także w przyszłości. Kosztami będą dlatego także koszty pośrednie związane z uzyskiwanymi przychodami, jeżeli zostanie wykazane, że zostały w sposób racjonalny poniesione w celu uzyskania przychodów (w tym dla zagwarantowania funkcjonowania źródła przychodów), nawet wówczas, gdyby z obiektywnych powodów przychód nie został osiągnięty.

<sup>16</sup> Ustawa z dnia 15.02.1992 r o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 15 ust. 1.

<sup>17</sup> Koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów są określone przez ustawodawcę w art. 16, ust. 1 podatku dochodowego od osób prawnych.



Kosztem uzyskania przychodów będzie zatem taki wydatek, który spełnia łącznie następujące warunki:

- został poniesiony przez podatnika, tj. w ostatecznym rozrachunku musi on zostać pokryty z zasobów majątkowych podatnika,
- jest definitywny (rzeczywisty), tj. wartość poniesionego wydatku nie została podatnikowi w jakikolwiek sposób zwrócona,
- pozostaje w związku z prowadzoną przez podatnika działalnością gospodarczą,
- poniesiony został w celu uzyskania przychodów, zachowania lub zabezpieczenia źródła przychodów,
- został właściwie udokumentowany,
- nie może znajdować się w grupie wydatków, których zgodnie z zapisami ustawy nie uważa się za koszty uzyskania przychodów.

Należy przy tym zauważyć, że definicja sformułowana przez ustawodawcę ma charakter ogólny. Z tego względu, każdorazowy wydatek poniesiony przez podatnika powinien podlegać indywidualnej analizie w celu dokonania jego kwalifikacji prawnej. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy ustawa wyraźnie wskazuje jego przynależność do kategorii kosztów uzyskania przychodów lub wyłącza możliwość zaliczenia go do tego rodzaju kosztów. W pozostałych przypadkach należy zaś zbadać istnienie związku przyczynowego między poniesieniem kosztu a powstaniem przychodu lub realną szansą powstania przychodów podatkowych, bądź też zachowaniem albo zabezpieczeniem źródła ich uzyskiwania.

Przedsiębiorstwo oceniając związek wydatku z prowadzoną działalnością gospodarczą winno zakładać, że dany koszt może obiektywnie przyczynić się do osiągnięcia przychodu. Ponadto, należy mieć na względzie, że podatnik, uznając wydatek za koszt uzyskania przychodu, odnosi ewidentne korzyści, albowiem o ten koszt zmniejsza podstawę opodatkowania. Na nim więc spoczywa ciężar udowodnienia, że określony wydatek jest kosztem uzyskania przychodu.

Uznanie danego wydatku za koszt uzyskania przychodów jest możliwe tylko wtedy, gdy z prawidłowo i rzetelnie udokumentowanych zdarzeń wynika ponad wszelką wątpliwość, że jest to wydatek celowy i racjonalnie uzasadniony. Zatem to podatnik zobowiązany jest wykazać nie tylko fakt poniesienia danego wydatku, ale także jego celowość i racjonalność. Innymi słowy oznacza to, że dla kwalifikacji prawnej danego kosztu istotne znaczenie ma cel, w jakim został poniesiony. Wydatek zostanie uznany za koszt uzyskania przychodów, jeżeli między jego poniesieniem a powstaniem, zwiększeniem bądź też możliwością powstania przychodu istnieje związek przyczynowy.

W analizie kosztu uzyskania przychodu w podatku dochodowym niezwykle ważna jest kategoria związku przyczynowo-skutkowego między przychodem podatkowym i kosztem jego pozyskania. Warunek ten, określany mianem „testu celu gospodarczego”, jest wieloznaczny<sup>18</sup> i nieprecyzyjny. Jak wskazano wcześniej zapis w polskiej ustawie nakazuje indywidualne podejście do każdego poniesionego przez przedsiębiorstwo kosztu, a szczególnie, gdy dotyczy tzw. kosztów pośrednich

---

<sup>18</sup> *Wspólna korporacyjna podstawa opodatkowania w UE a opodatkowanie dochodu spółek w Polsce*, red. H. Litwińczuk, Oficyna Prawa Polskiego, Wyd. Wiedza i Praktyka, Warszawa 2011, s. 77.

związanych z zachowaniem źródła przychodu. Nawet jednak dokładna analiza nie niweluje ryzyka podatkowego, wynikającego z tego, że ocena dokonana przez organ podatkowy może być różna od subiektywnej oceny podatnika. Wówczas często sąd rozstrzyga o kwalifikacji, lub nie, kosztu do kosztów podatkowych. W jednym z wyroków Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził: „aby zaliczyć wydatek do kosztów uzyskania przychodu nie wystarczy nadzieja, że taki przychód zostanie kiedyś osiągnięty. Każdy działający profesjonalnie przedsiębiorca musi bowiem analizować podejmowane operacje, a nie jedynie mieć nadzieję, że okażą się one korzystne”<sup>19</sup>.

Tabela 2

Znaczenie dla przedsiębiorstw polskich kosztów nie stanowiących kosztów uzyskania przychodu w podatku dochodowym (0 – nieznaczące; 5 – duże znaczenie) (%)

|                                                                                                                                | 0     | 1     | 2     | 3    | 4    | 5    | Brak odpowiedzi | Razem  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|------|------|------|-----------------|--------|
| Wydatki na nabycie gruntów lub prawa wieczystego użytkowania gruntów                                                           | 66,07 | 10,71 | 8,93  | 1,79 | 0,00 | 8,93 | 3,57            | 100,00 |
| Koszty z tytułu zużycia samochodu osobowego w części ustalonej od wartości samochodu przewyższającej równowartość 20 tys. euro | 60,72 | 12,50 | 8,93  | 7,14 | 3,57 | 3,57 | 3,57            | 100,00 |
| Wydatki na spłatę pożyczek (kredytów) z wyjątkiem skapitalizowanych odsetek od tych pożyczek (kredytów)                        | 46,43 | 21,42 | 8,93  | 8,93 | 1,79 | 7,14 | 5,36            | 100,00 |
| Naliczone lecz niezapłacone albo umorzone odsetki od zobowiązań w tym również od pożyczek                                      | 62,50 | 16,06 | 1,79  | 3,57 | 8,93 | 1,79 | 5,36            | 100,00 |
| Odsetki, prowizje i różnice kursowe od pożyczek (kredytów) zwiększające koszty inwestycji w okresie ich realizacji             | 73,22 | 7,14  | 3,57  | 1,79 | 3,57 | 7,14 | 3,57            | 100,00 |
| Koszty egzekucyjne związane z niewykonaniem zobowiązań                                                                         | 75,00 | 14,29 | 3,57  | 0,00 | 3,57 | 0,00 | 3,57            | 100,00 |
| Grzywny i kary pieniężne                                                                                                       | 76,78 | 10,71 | 5,36  | 1,79 | 1,79 | 0,00 | 3,57            | 100,00 |
| Wierzytelności odpisane jako przedawnione                                                                                      | 58,93 | 19,64 | 3,57  | 0,00 | 3,57 | 1,79 | 12,50           | 100,00 |
| Odsetki za zwłokę z tytułu nieterminowych wpłat budżetowych i innych                                                           | 55,36 | 32,14 | 5,36  | 3,57 | 0,00 | 0,00 | 3,57            | 100,00 |
| Rezerwy utworzone zgodnie z zapisami ustawy o rachunkowości                                                                    | 62,50 | 7,14  | 10,71 | 3,57 | 5,36 | 1,79 | 8,93            | 100,00 |
| Koszty reprezentacji                                                                                                           | 55,36 | 32,14 | 5,36  | 3,57 | 0,00 | 0,00 | 3,57            | 100,00 |
| Odpisy amortyzacyjne naliczane dla celów podatkowych szybciej niż dla celów rachunkowych                                       | 62,50 | 7,14  | 10,71 | 3,57 | 5,36 | 1,79 | 8,93            | 100,00 |
| Odsetki od pożyczek udzielonych przez udziałowców                                                                              | 44,64 | 25,00 | 16,07 | 1,79 | 3,57 | 3,57 | 5,36            | 100,00 |
| Aktualizacja wyceny składników majątkowych w księgach rachunkowych                                                             | 71,42 | 1,79  | 12,50 | 5,36 | 3,57 | 1,79 | 3,57            | 100,00 |

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.

<sup>19</sup> Wyrok NSA z 2 grudnia 2004r. FSK 1215/04; Rzeczpospolita z dnia 03.12.2004 r.

Dla analizy kosztów uzyskania przychodu w podatku dochodowym ważne jest jak przedsiębiorcy postrzegają ciężar kosztów, które nie stanowią kosztów uzyskania przychodu. W tabeli 2 przedstawiono znaczenie kosztów nieuznawanych za koszty uzyskania przychodu dla polskich przedsiębiorstw.

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że dla przedsiębiorstw polskich koszty nieuznawane za koszty uzyskania przychodu w podatku dochodowym nie mają dużego znaczenia. Najmniejsze znaczenie mają grzywny i kary pieniężne, koszty egzekucyjne oraz odsetek, prowizji i różnic kursowych od pożyczek. Koszty odsetek od pożyczek udzielonych przez udziałowców natomiast mają większe znaczenie dla podatników.

### **Podsumowanie**

Małe i średnie przedsiębiorstwa borykają się z wieloma problemami, a jednym z nich jest jakość systemu podatkowego, któremu nie służą zapisy wyłączające określone kategorie przychodów z przychodów opodatkowanych, a także wyłączające pewne kategorie kosztów z kosztów uzyskania przychodów. Analiza norm prawnych pozwala stwierdzić, że dla przedsiębiorstw istotniejsze są koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów, gdyż to one bezpośrednio oddziałują na zwiększenie zobowiązania podatkowego. Analiza danych empirycznych, bezpośrednie badania ankietowe, pozwala jednak na wniosek, że wyłączenia przychodów i kosztów z podatku dochodowego nie są istotne dla przedsiębiorstw polskich. Wniosek ten może być także głosem w dyskusji nad uproszczeniem systemu podatkowego.

### **Literatura**

- Brzeziński B., *Podatek dochodowy dzisiaj – trudno o pozytywy*, „Doradca Podatkowy” 2013, nr 3.
- Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz*, red J. Marciniuka, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Prawo podatkowe przedsiębiorców*, red. H. Litwińczuk, WoltersKluwer Polska, Warszawa 2013.
- Wspólna korporacyjna podstawa opodatkowania w UE a opodatkowanie dochodu spółek w Polsce*, red. H. Litwińczuk, Oficyna Prawa Polskiego, Wyd. Wiedza i Praktyka, Warszawa 2011.

## **NON TAX DEDUCTIBLE COSTS AND TAX EXEMPT REVENUES IN POLISH INCOME TAX SYSTEM - EVALUATION OF ENTREPRENEURS**

### **Summary**

The enterprise can generate income but as a result of the fact that tax system doesn't take it into account – the tax obligation doesn't arise. In the other hand firm can generate high cost but if it is not tax deductible – the tax obligation grows. The costs and revenues that are analyzed in the paper are especially important for medium and small enterprises that are

---

more sensitive to them. The paper contains the results of survey which was conducted as part of project financed by Ministry of Science and Higher Education "The tax potential of polish firms in the context of the idea of unification of corporate income tax base and harmonization of tax law in the European Union".

**Keywords:** corporate finance, income tax, Common Consolidated Corporate Tax Base

*Translated by Adam Adamczyk*